

Det har blivit populärt att vara psykiskt sjuk i Kalifornien

– konsekvenser av den nya lagen Three-strikes and you're out law

År 1994 infördes i Kalifornien »låg-toleranslagen» kallad Three-strikes and you're out law, ofta refererad till som Three-strikes (tredje gången gillt). Lagens syfte var att skydda medborgare från brottslingar som trots tidigare påföljder alltjämt återfaller i nya brott. Lågtoleranslagen innebär att om en person som tidigare vid två tillfällen blivit lagförd för allvarliga brott begår ett nytt brott, oavsett brottets art, blir han eller hon dömd till minst ett 25-årigt fängelsestraff.

Många återfallsbrottslingar flyttar från Kalifornien

Vilka konsekvenser har införandet av denna stränga lag haft för brottslingar, samhälle och rättspsykiatri i Kalifornien? Naturligtvis har många »smarta» återfallsbrottslingar flyttat från Kalifornien till andra stater eller länder som tillämpar mindre stränga regler.

Efter införandet av den nya lagen har antalet begångna mord sjunkit till 50 procent [1].

Andra belastar rättspsykiatri

Alla kriminella har dock inte lämnat Kalifornien. Många av dem fortsätter med sin brottslighet. När de blir gripna, talar de ofta om hur orättvis lagen är och funderar på hur de skall bära sig åt för att inte bli fällda.

Före införandet av Three-strikes var det mycket ovanligt att rättspsykiatriskt undersökta i Kalifornien simulerade en psykisk störning [2]. Undantag var de som gjort sig skyldiga till de allra grövsta brotten som mord eller våldtäkt. Efter lagändringen började många kriminella simulera psykisk störning, oavsett brottets art, även snatteri, särskilt om de ti-

digare blivit fällda för ett allvarligt brott.

Det är väl känt för kriminella i Kalifornien att om en person blir frikänd, som det heter i USA »not guilty by reason of insanity», på grund av en psykisk störning, får denne tillgång till mer förmånliga villkor än den som dömts till långvarigt fängelsestraff. Exempel på förmåner är ett kortare fängelsestraff eller vård på ett mentalsjukhus. De kriminella är även medvetna om att när de inte längre anses vara i behov av vård och inte längre farliga på grund av sjukdom, blir de frigivna från sjukhuset.

Officiella data från psykiska sjukhus bekräftar att, trots rättspsykiatrers ansträngningar att finna simulanter, finns omkring hundra psykiskt friska patienter som genom sin simulering belastar skattebetalarna med stora kostnader; en sängplats i Kalifornien är mycket dyrare (300 dollar per säng och dag) än en cell i ett statlig fängelse. Staten Kalifornien betalar årligen 7,1 miljoner dollar för kostnader i samband med utredning av simulerande personer. En studie från 1998 visar att mellan 11 och 25 procent av fångarna skaffar sig förmånligare påföljder genom simulering [1].

Simuleringen mer eller mindre svår att avslöja

Före lagändringen hade en av Kaliforniens rättspsykiatrer, Howard B Terrell, ungefär ett fall av simulering per 100–200 undersökta patienter (Terrell HB, Newport Beach, pers medd, 2000). Efter lagändringen märkte han en påtaglig ökning av antalet patienter som berättade om att de vid brottstillfället hört röster, vilka fått dem att begå brottet.

Alltfler patienter försöker övertyga honom om att de lider av en dissociativ störning, en s k multipel personality. Vid uppenbara fall av sådan simulering, när tidigare noteringar rörande tecken på psykisk störning ej går att finna och den undersökte inte visar några tecken på psykisk störning vid undersökningstillfället, berättar vissa patienter att röster säger till dem, exempelvis, att gå in i en affär som säljer alkohol, ta en 12-pack öl och gå ut med den. Sådana simuleringar är mer vanliga vid prov-

Sammanfattat

- Årets symposium anordnat av American College of Forensic Psychiatry ägde rum i Newport Beach i Kalifornien.
- Ett särskilt tema var en drastisk lagändring och dess konsekvenser för rättspsykiatri.
- 1992 blev en ung kvinna skjuten till döds av en nyligen villkorligt frigiven man. Familjens engagemang resulterade i en lagändring.
- En ny lag, kallad Three-strikes and you're out law, infördes 1994. Efter införandet av den nya lagen har antalet begångna mord sjunkit till 50 procent.
- Efter lagändringen började många kriminella simulera psykisk störning.

ningar av tidigare dömda brottslingar, jämfört med dem som är dömda för första gången.

Den mest förekommande formen av simulering är att den undersökte svarar »jag vet inte» även på de allra enklaste frågor, vilket tyder på att den anklagade inte är särskilt kunnig i DSM-IV-kriterierna för psykisk störning [3], och blandar ihop symtom från olika störningar med varandra. Denna typ av simulering är ganska enkel att genomskåda i de fall då den undersöktes svar inte motsvarar hans eller hennes ålder eller utbildningsnivå, och om det inte heller finns några journalnoteringar om tidigare tecken på psykisk störning. Även personer som är mentalt retarderade eller lider av hjärnskador kan svara på frågor rörande deras eget namn, beskriva himlens färg vid vackert väder eller redogöra för hur många hjul en cykel har.

En mer avancerad typ av simulering förekommer vid påstådda symtom av psykos, särskilt om simulanten tidigare

Författare

ANNA MARIA DÅDERMAN

medicine licentiat, doktorand i rättspsykiatri och biologisk psykologi, sektionen för rättspsykiatri, Karolinska institutet, Huddinge samt avdelningen för biologisk psykologi, Stockholms universitet, Stockholm.

E-post: anna.daderman@neurotec.ki.se

har haft möjlighet att umgås med eller observera någon som lider av schizofreni. Ett sätt att genomskåda sådan simulering är att söka efter andra tecken på schizofreni än dem som står i patientens rapport av hallucinationer. Det kräver mycket kunskap och övning att simulera den flacka affekten, den dåliga ögonkontakten, tankeblockeringen och de för schizofreni typiska lösliga associationerna. Det är nämligen svårare att simulera sådana, s k negativa tecken på schizofreni än de positiva (delusioner och hallucinationer). Om någon redogör för röster som han eller hon har hört i 20 år utan dokumenterad sjukdomshistoria, då är det sannolikt ett fall av simulering. Det finns dock några kulturellt betingade undantag, exempelvis indianer som tror sig höra röster från de döda långt efter deras död. När det gäller personer med antisocial personlighetsstörning bör man genast misstänka simulering.

Det svåraste fallet av simulering, benämnt av Terrells lärare i rättspsykiatri George F Solomon som »schizopath», är en simulant med en tidigare dokumenterad historia av psykisk störning. En sådan simulant är väl insatt i symptomatologin, antingen genom egen erfarenhet eller genom nära kontakt med personer drabbade av sjukdomen. En schizopath vill gärna dra nytta av sin tidigare diagnos och eventuellt sina tidigare behandlingar vid den aktuella brottsrubriceringen (t ex ett mord). Simulanten kan be sin rättspsykiater om hjälp genom att hänvisa till en tidigare diagnos och ställa krav på ett intyg att det var rösterna som var orsak till att han mördade. Oftast är personen väl insatt i reglerna kring begreppet »legally insane» och påstår att han (eller hon) inte visste vad han gjorde eller att han inte förstod att det var fel att begå det aktuella brottet, de s k M'Naghten-kriterierna [4]. Sådana simulanter är mycket svåra att bedöma, eftersom dessa påståenden vid en annan tidpunkt, när sjukdomen är i progress, mycket väl kan vara sanna.

Svårare att simulera i Sverige

I Sverige får den som begått ett brott under påverkan av allvarlig psykisk störning inte dömas till fängelse, men annan påföljd kan utdömas, t ex rättspsykiatrisk vård eller skyddstillsyn.

Allvarlig psykisk störning är ett brett begrepp som innefattar psykotiska tillstånd, depressioner med självmordsrisk, svårare personlighetsstörningar med impulsgenombrott av psykotisk karaktär, andra psykotiska episoder eller starkt tvångsmässigt beteende som kleptomani, pyromani eller vissa sexuella perversioner.

Det är nog svårare att simulera en all-

varlig psykisk störning under en längre period, en rättspsykiatrisk undersökning i Sverige tar upp till fyra veckor och patienten är intagen på en särskild säkerhetsavdelning. I Kalifornien rör det sig om en betydligt kortare tid, under vilken oftast en rättspsykiater ensam genomför undersökningen, ibland med stöd av en neuropsykologisk utredning. Undersökningen i Sverige genomförs av ett team bestående av en rättspsykiater, en psykolog och en kurator. En viktig roll i att avslöja simulanter har den vårdande personalen som bidrar med de dagliga observationerna.

*

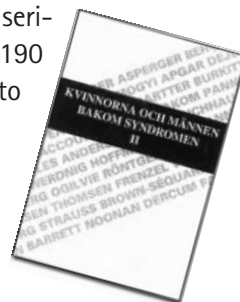
Ekonomiskt stöd för författarens deltagande i symposiet har givits av Rättsmedicinalverket.

Referenser

1. Terrell HB. Malingering since Three-strikes in California. *Forensic Examiner* 1999; 5: 22-4.
2. Grossman LS, Wasiliw OE. A psychometric study of stereotypes: Assessment of malingering in a criminal forensic group. *J Pers Assess* 1998; 52: 549-63.
3. Diagnostic and statistical manual of mental disorders. 4 rev ed. Washington DC: American Psychiatric Association, 1994.
4. Qvarsell R. Utan vett och vilja. Om synen på brottslighet och sinnessjukdom. Stockholm: Carlssons, 1993.

Boken "Mannen bakom syndromet" har fått en efterföljare: "Kvinnorna och männen bakom syndromen" med 70 artiklar som publicerats i Läkartidningen under 1990-1996. Den tar upp namn som Asperger, Bichat, Fanconi och Waldenström. Här finns också män "bakom metoden", exempelvis Doppler och Röntgen.

Denna nya bok omfattar 248 sidor och är rikt illustrerad, även med färgbilder. Därtill finns en sammanställning (i förminskat utförande) av de uppskattade tidningsomslag som hör till serien. Priset är 190 kronor + porto (60 kronor).

Männen och kvinnorna bakom syndromen

Beställer härmed.....ex av boken

.....namn

.....adress

.....postnummer

.....postadress

Insändes till LÄKARTIDNINGEN
Box 5603
114 86 Stockholm

Faxnummer: 08-20 74 35

www.lakartidningen.se
under särtryck, böcker